

PEDAGOGICKÁ PSYCHOLOGIE

NIKTORÉ OTÁZKY PSYCHOLOGICKEJ SLUŽBY ŠKOLE

MIROSLAV BAZÁNY,

Katedra psychológie FFUK, Bratislava

Starostlivosť o zdravý telesný i duševný vývin dieťaťa stojí v popredí sústredenej pozornosti celej našej spoločnosti. Táto skutočnosť nesporne úzko súvisí so základne novým vzťahom našej spoločnosti k mladej generácii, v ktorej vidí pokračovateľa v šírení a realizácii ideí pokrokového ľudstva, ako aj budúceho uskutočňovateľa perspektívnych úloh výstavby socialistickej spoločnosti. Starostlivosť o dieťa a mládež v socialistickej spoločnosti predstavuje uvedomelé úsilie, cieľom ktorého je uskutočniť všeludský pokrokový ideál ničím nehateného všestranného rozvoja slobodnej a spoločensky správnej vpravenej osobnosti človeka. Predpokladom splnenia tohto cieľa je všestranná príprava našej mládeže, a to tak ideovo mravná, ako aj vedomostná a pracovná. Tomuto cieľu slúži celý rad opatrení zameraných na dosiahnutie všestrannej pripravenosti mládeže pre plnenie úloh v podmienkach komunistickej spoločnosti s jej vysoko vyspelou ekonomikou, technikou i morálkou. V tomto smere nesú sa uznesenia našej strany o prestavbe školského systému, charakterizované úsilím o čo najužšie spätie školy so životom a zvýšeným dôrazom na pracovnú a ideovo mravnú výchovu mládeže. Podobný zmysel majú aj posledné uznesenia o práci s mládežou na všetkých úsekoch jej životnej aktivity. Otázky mládeže stávajú sa životne dôležitou otázkou všetkých zložiek našej spoločnosti, pričom nám nejde len o správnu a úspešnú výchovu väčšiny našej mládeže, ale o všestranný harmonický vývin každého jedného mladého človeka.

Životné podmienky a perspektívy, ktoré vytvorilo naše zriadenie pre mládež, vedú k tomu, že naša mládež vo svojej prevažnej časti sa jednoznačne hlási k ideálom našej spoločnosti a aktívne sa zapája v rámci svojich možností do plnenia jej zverených úloh. Toto tvrdenie, pravda, ešte neznamená, že naše úsilie o telesne a duševne plne rozvinuté osobnosti mladých ľudí je vždy a všade úspešné. Na úseku vzdelávania a výchovy detí a mladistvých ešte často narážame na rad prípadov, kedy naše úsilie pri používaní doterajších bežných metód výučby a výchovy zlyháva.

Vezmime si ako príklad najskôr oblasť vzdelávania u našej školskej mládeže. Doterajšie štatistické údaje o prepadávaní žiactva v minulých školských rokoch ukazujú, že jedna pätina až jedna štvrtina našej školo povinnej mládeže nedokončí posledný ročník základnej všeobecno-vzdelávacej školy. Z hľadiska požiadaviek na predbežnú školskú prípravu zo strany odborne vzdelávacích zariadení a priemyslu, to znamená, že nám vyrastá nadmerný počet mladých ľudí, ktorí vstupujú do pracovného procesu ako nekvalifikovaní pracovníci, pričom nevieme, aký počet z nich si v budúcnosti doplní svoje vzdelanie a dosiahne vyššiu úroveň svojej odbornej pripravenosti, tak potrebnej v podmienkach prudkého vedeckého

a technického rozmachu. Dosah tejto skutočnosti je však nielen ekonomický ale aj mravne spoločenský. Doterajšie prieskumy výskytu delikvencie maloletých a mladistvých ukazujú, že jej výskyt je maximálny práve u mládeže s neukončeným školským vzdelaním (67 % v Bratislave) a že táto mládež sa vysokým percentom podieľa na fluktuácii pracovníkov.

Príčiny školskej neúspešnosti sú určite veľmi rôzne. Možno ich hľadať tak v schopnostnej vybavenosti žiakov, v rôznych poruchách procesu učenia sa, v nesprávnych spôsoboch osvojovania si poznatkov, ako aj v neadekvátnosti požiadaviek a metód vyučovania alebo v podmienkach výstavby a formovania osobnosti žiaka, najmä jej motivačnej a postojovej zložky. V celej tejto rozsiahlej problematike stretávajú sa zrejme všeobecné problémy vyučovacieho procesu s úzko individuálnou, i keď zväčša sociálne podmienenou problematikou toho ktorého žiaka, k riešeniu ktorých treba pristupovať tak z teoretických i praktických hľadísk pedagogických, ako aj zo všeobecných a individuálne psychologických pozícií.

Pravda, nielen na úseku vzdelávania, ale aj na úseku výchovy zdravej osobnosti našich detí a mladistvých máme veľa problémov. U niektorých našich detí pozorujeme rad narušení ich zdravého emocionálneho vývinu, vyúsťujúci v rozmanitých neurotických symptómoch v ich správaní a ovplyvňujúci ich pracovnú úspešnosť a proces vpravovania sa do širších spoločenských vzťahov. V priebehu posledných priatich rokov vzrástol napríklad v Bratislave výskyt týchto detí z 8,2 na 18,4 % v klientele poradne v roku 1961.

Vážny výchovný problém predstavujú encefalopatické deti. Ich výskyt na bratislavských všeobecnovzdelávacích školách v prvých piatich triedach možno odhadovať na dve až štyri deti v každej triede. Pohybová neovládanosť a zvýšená impulzivita správania týchto detí, vedie k vytváraniu radu konfliktov, tak v rodinnom ako aj v školskom prostredí, núti vychovávateľov k používaniu donucovacích disciplinujúcich prostriedkov, čo vážne narúša výstavbu ich celej osobnosti.

Niemeniší problém predstavujú psychopatické deti, ktorých poruchy v prevažnej miere vyplývajú z konštitucionálnych daností kombinovaných často s nevhodnými spoločensko-výchovnými podmienkami. Sú to deti, ktoré vykazujú veľmi rôzne drobné alebo vážnejšie charakterové poruchy vo svojom správaní (nezrelosť, hypomanickosť, túlavosť, depresívnosť, impulzívnosť atď.), ktoré nepriaznivo a rušivo zasahujú do celého životného prostredia takéhoto dieťaťa.

Niemenej významnú skupinu porúch správania u našej mládeže predstavujú aj poruchy sociálneho vývinu. Prieskum vpravovania sa prváčikov do školských podmienok robený v školskom roku 1961/62 v spolupráci so všetkými elementaristami bratislavských škôl ukázal, že v prvom štvrtroku až 20 % všetkých detí prejavuje rôzne ťažkosti v adaptácii na školské prostredie, pričom ich prevažná časť sú poruchy sociálnej adaptácie. Poruchy sociálneho vývinu mladého jedinca nadobúdajú obzvláštny význam vo veku medzi ôsmym a dvanástym rokom, do ktorého obdobia môžeme na základe analýzy vzniku delikventného správania u maloletých a mladistvých v Bratislave klásť začiatky ich scestného sociálneho vývinu.

I v oblasti sexuálnej výchovy nachádzame, i keď u mládeže zlomku

našej mládeže, rad zlyhaní, ktoré poukazujú na emocionálne ľudsky nedostatočne podložený vzťah k druhému pohlaviu a na jeho reguláciu čisto fyziologickými potrebami. Ide tu zrejme o psychologicky správnejšie ponímanie koedukačnej výchovy, a to v smere výchovy jedného pohlavia pre druhé.

Napokon máme tu celý rad problémov s výchovou detí s rôznymi inými, často kombinovanými poruchami, počet ktorých je značný a ktoré si vyžadujú ústavnú starostlivosť. Koncepcia tejto starostlivosti do značnej miery chýba, jej metódy nie sú dostatočne rozpracované a k vážne narušeným deťom pristupuje sa tu často z pozícií pedagogiky normálneho dieťaťa.

Všetky tieto problémy majú pochopiteľne celý rad príčin, ktoré nepôbia osobitne, ale vo veľmi zložitých vzájomných vzťahoch.

Jednu skupinu týchto príčin možno hľadať v dôsledkoch úzkoprseho ekonomizmu, ktorý v záujme dosiahnutia určite oprávnených hospodárskych výsledkov často vo svojich opatreniach zabúda na ich dôsledky pre výchovu detí a mládeže. Klasickým príkladom bol nábor žien do výroby bez predbežného vytvorenia materiálnych ako aj kádrových podmienok pre zariadenia kolektívnej výchovy predškolských detí. U značného počtu detí, ktoré prešli týmito zariadeniami v období ich nedostatočnej vybavenosti, ale najmä nízkej odbornej kvalifikovanosti kádrov, sa často vyskytujú rôzne poruchy správania. Dnes sú tieto dôsledky už likvidované, avšak i tak vyvstáva na tomto úseku ešte celý rad pedagogicko-psychologických problémov. Príliš úzkoprsé ekonomické hľadisko prejavilo sa aj v oblasti bytovej výstavby, keď sa nedostatočne brali do úvahy psychologicko-pedagogické požiadavky na členenie a veľkosť obývacieho priestoru rodiny. Dnes prejavuje sa tento úzkoprsý ekonomický postoj ešte sporadicky vo vedeniach niektorých závodov, ktoré nevenujú dostatočnú pozornosť výchovným požiadavkám detí zamestnaných rodičov.

Druhú skupinu príčin niektorých výchovných ťažkostí treba hľadať v ich biologickej determinácii. I keď súčasná medicína dosiahla nevídaný pokrok v preventívnej starostlivosti, predsa len nie je ešte schopná predísť celému radu drobných poškodení centrálnej nervovej sústavy, a to či už vo vnútrodeložnom období alebo počas pôrodu, prípadne v rannej ontogéneze dieťaťa. Tieto poškodenia vo svojej prevažnej časti vážnejšie nenarúšajú zdravý vývin dieťaťa, avšak potencionálne predstavujú základ výchovných ťažkostí, najmä v neskorších vývinových obdobiach s ich požiadavkami na sebaovládanie a kontrolu. Počet týchto detí neustále vzrastá aj v dôsledku vyspelej lekárskej kuratívy, ktorá dnes zachraňuje v minulosti za beznádejné pokladané prípady detí, čím nepriamo nastoľuje celý rad výchovných problémov týchto detí.

Najrozsiahlejšiu skupinu príčin porúch učenia a správania u detí a mladistvých predstavuje však oblasť spoločenských vplyvov na dieťa a vývtn jeho osobnosti. U veľmi veľkej časti porúch učenia, avšak najmä správania, nejde totiž o nejaké vrodené alebo ťažké funkčné poruchy, ale skôr o naučené chybné reakcie na životné prostredie, dané mechanizmami podmieňovania. Sociálna determinácia týchto porúch je pochopiteľne veľmi rôznorodá a široká. Začína v rodine a v blízkom príbuzenskom okruhu, uplatňuje sa v škole a postupne v širšom spoločenskom prostredí dieťaťa.

Naša rodina prechádza značnými kvalitatívnymi zmenami. Stretávajú sa v nej staré prežitú názory s novým ponímaním rodinného života, s tradičnými názormi zápasia nové na vedeckom základe položené spoločenské idey. Značná časť našich rodín ťažko prekonáva tento prerod, rodinné prostredie sa labilizuje a reakcie voči dieťaťu sa stávajú neusmernenými, často neovládanými, v dôsledku čoho sa narušuje nielen citový život, ale aj sociálny vývin detí. Deti strácajú pocit istoty a bezpečnosti, svojimi primitívnymi formami vynucujú si pozornosť a lásku, čo však v narušených rodinách zriedkakedy dosahujú. Výsledky výskumov delikvencie maloletých a mladistvých ukazujú, že takmer 80 % všetkých delikventov pochádza z narušených rodín. V tomto prostredí kladú sa základy neželateľných reakcií a návykov, niet tu osobnosti, s ktorou by sa dieťa mohlo stotožňovať a ktorá by dieťaťu umožňovala nerušený prechod do širších spoločenských kolektívov. Pravda, nemusí to byť len narušená rodina. Naša rodinná výchova vo všeobecnosti má dodnes veľmi laický charakter. Vo všetkých oblastiach ľudskej činnosti si veľmi jasne uvedomujeme nutnosť odborného vzdelania a prípravy, len v oblasti rodinnej výchovy detí spoliehame sa na tradované formy, na inštinktívne chápanie správneho výchovného postupu s dieťaťom.

Pravda, aj niektoré javy v živote našej školy môžu sa stať determinujúcimi činiteľmi porúch učenia a správania u detí a mladistvých. Nerešpektovanie zásad duševnej hygieny vo vnútornej organizácii a pracovnom programe školy, skratkové a neovládané reakcie učiteľa, jeho negatívne emočne zainteresované vzťahy k dieťaťu, nerešpektovanie individuality dieťaťa a nevhodne volené formy disciplínovania a motivácie práce žiaka, to všetko môže vytvoriť podmienky pre vznik sociálne podmienených chybných reakcií detí a mladistvých.

Napokon jestvuje rad negatívnych vplyvov širšieho spoločenského prostredia, podmieňujúcich vznik rôznych výchovných ťažkostí. V našej spoločnosti ešte vždy máme jedincov, či už v radoch mladistvých alebo dospelých, ktorí predstavujú »infekčné« prostredie, ohrozujúce zdravý vývin našich detí, najmä v smere vytvárania spoločensky prijatej hierarchie mravných hodnôt.

Naša spoločnosť snaží sa všetkým týmto nepriaznivým vplyvom ohrozujúcim vývin niektorých našich detí predchádzať a postupne ich odstraňovať. Tomuto cieľu slúži široko založená starostlivosť o naše deti a mládež. Jej hlavné zložky tvorí zdravotná, sociálnoprávna a vzdelávaco-výchovná starostlivosť v najširšom slova zmysle. Jednotlivé tieto zložky uplatňujú sa vo všetkých oblastiach životnej aktivity detí a mládeže. Sociálne právna starostlivosť má za úlohu zabezpečiť materiálne životné podmienky dieťaťa, predchádzať ohrozeniu jeho nielen telesného, ale aj duševného vývinu a v nutných prípadoch nájsť pre dieťa zdravé výchovné prostredie. Zdravotnícka starostlivosť svojou preventívnou a kuratívnu činnosťou zabezpečuje predovšetkým zdravý somatický vývin našich detí. Výchovno-vzdelávacia starostlivosť je predovšetkým daná náplňou práce našich predškolských výchovných zariadení, školy, mládežníckych a iných organizácií. Všetky tieto hlavné úseky starostlivosti o dieťa sa vzájomne prelínajú a spoločne sledujú jednotný cieľ celej výchovnej práce stanovený našou spoločnosťou.

Donedávna činnosť týchto hlavných úsekov našej starostlivosti o dieťa

zdala sa nám byť celkove vyčerpávajúcou a zaisťujúcou všetky podmienky pre zdravý vývin mládeže. Postupom času, približne pred siedmimi — šiestimi rokmi, začali sme zisťovať, že pre značný zlomok mládeže, ktorý vykazuje vyššie rozvedený rad porúch učenia a správania, ktoré nemajú vyslovene charakter somaticky podmienených narušení, prípadne úprava ktorých lekárskou terapiou je len dočasná, nemáme zložku, ktorá by sa oňho systematicky starala. Lekár odkazoval tieto prípady do oblasti výchovného pôsobenia pedagóga a pracovníci sociálnoprávnej starostlivosti sa buď s týmito prípadmi nestretávali a ak, tak len za okolností, keď poruchy vyústili v asociálne správanie a bolo potrebné prikročiť k súdnym opatreniam alebo k izolácii mladistvého od kolektívu nenarušených detí v špeciálnom výchovnom zariadení. Takto sa prípady detí s uvedenými poruchami učenia a správania stali výlučne predmetom školskej, vzdelávaco-výchovnej starostlivosti o dieťa. V niektorých prípadoch školské zariadenia so skúsenými pedagogickými pracovníkmi skutočne našli vhodné formy ako prípadné poruchy zvládnuť. Avšak vo väčšine prípadov zostávali bezradne stáť pred problémom, akými opatreniami a výchovnými metódami upraviť stav dieťaťa. Príčinou tohto, ako sa postupne ukázalo, nebola však ich nedostatočná pedagogická erudovanosť a skúsenosť, ale skôr neznalosť príčinnej etiológie vzniku, pavlovovsky povedané podmieňovacieho reflexného procesu, ktorý viedol k vzniku a zafixovaniu chybnej reakcie alebo návyku. Prístup pedagogických pracovníkov k riešeniu otázok »ťažko vychovateľných« detí vychádzal prevažne z fenomenologického aspektu porúch, z toho, ako sa porucha navonok prejavovala a nie z jej celkovej genézy. Psychologickopedagogická príprava nášho učiteľstva ani nemohla poskytnúť dostatočné odborné poznatky a metodické postupy na odhalenie príčin vzniku týchto porúch. A aj v budúcnosti pri postupnom rozširovaní a prehľbovaní učiteľského vzdelania je veľmi malá pravdepodobnosť, že by jeden a ten istý človek mohol zvládnuť celú obsiahlu oblasť pedagogických poznatkov a metód, spolu s poznatkami svojich učebných odborov plus náplň a metódy celého ďalšieho vedného odboru, ktorému problematika daných porúch je vlastná, a to psychológie. Podobná situácia, možno však ešte nepriaznivejšia, je v oblasti medicíny. Naším lekárom, ktorí pri styku s pacientom nutne musla používať správny psychologický prístup, sa prakticky okrem psychopatológie nedostávajú počas štúdia žiadne odborné poznatky z psychológie a jej metód a vo svojej praxi aj ako školskí lekári vychádzajú prevažne len zo svojej individuálnej skúsenosti. Poruchy učenia a správania u detí sú však vo svojej prevažnej časti povahy spoločensko-psychologickej.

Tieto skutočnosti viedli pochopiteľne k tomu, že v rámci vzdelávaco-výchovnej starostlivosti o dieťa sme postrádali odbornú zložku, ktorá by vedela zodpovednejšie posúdiť genézu vzniku danej poruchy, poukázať na hlavné jej činitele, v spolupráci so všetkými zainteresovanými zložkami prispieť k ich odstráneniu alebo aspoň k zníženiu intenzity ich vplyvu a u postihnutého dieťaťa naznačiť správny výchovný režim v rodine a škole poskytnúť dostatočné množstvo údajov pre voľbu správneho individuálneho prístupu a metód práce s dieťaťom.

Za týmto účelom začala sa u nás na viacerých miestach, najmä na základe skúseností bratislavskej Psychologickej výchovnej kliniky, roz-

víjať psychologická výchovná starostlivosť ako bezprostredná služba rodine a najmä škole v jej výchovnej práci s problémovými deťmi, vymykajúcimi sa bezprostrednému dosahu zdravotníckej starostlivosti a bežným formám výchovy. Hlavným poslaním tejto starostlivosti stalo sa prispievať na podklade vedeckých metód k čo najúspešnejšiemu vývinu a vrastaniu detí do svojho životného spoločenského prostredia v zmysle noriem a požiadaviek socialistickej spoločnosti, ako aj vplývať na odstraňovanie všetkých rušivých podmienok v ich životnom prostredí. Tento cieľ snaží sa psychologická výchovná starostlivosť dosiahnuť patrične zameranou výskumnou činnosťou, cieľavedomým šírením zásad duševnej hygieny pri výchove dieťaťa, depistážnymi akciami, správnym diagnostikovaním porúch a nápravno-výchovnou prácou s deťmi organizovanou na širokom spoločenskom základe. Takto ponímaná psychologická výchovná starostlivosť stáva sa organickou zložkou celkovej našej starostlivosti o dieťa. Psychológia začleňuje sa tu do celkového pedagogického procesu, v rámci ktorého plní konkrétnu, i keď úzko vymedzenú spoločenskú funkciu. Toto, pravda, neznamená, že by na ňu prechádzala realizácia výchovnej práce, ktorá vždy musí a zostane najmä úlohou školy. Vzájomná spolupráca pedagóga s pedagogickým psychológom, ktorý je erudovaný aj v metódach klinickej psychológie, umožňuje však realizovať plnšie požiadavku individuálneho prístupu k žiakovi v tých prípadoch, ktorých vývin je ohrozený, na základe prehĺbenej psychologickéj analýzy jeho osobnosti a jej determinánt, ako aj prispieť k účinnejšej realizácii psychologických poznatkov v práci našej školy.

Pedagogický psychológ v rámci svojej služby škole stáva sa na jednej strane aj pojtkom medzi prácou pedagóga a školského lekára a na druhej strane nepriamo depistážnym pracovníkom detskej psychiatrickej starostlivosti, ktorej odovzdáva včas všetky prípady narušených detí, poruchy ktorých nemajú charakter výchovne-ovplyvniteľný naučených chybných reakcií. Súčasne stáva sa dôležitým pomocníkom sociálnoprávnej starostlivosti, verejnej bezpečnosti a súdnych orgánov, kde spolu s pedagógom prispieva k všestrannejšiemu posúdeniu problematiky príslušného dieťaťa či mladistvého.

O spoločenskej potrebe psychologickéj výchovnej starostlivosti svedčí aj využívanie jej služieb jednotlivými inštitúciami a verejnosťou, o čom nám môžu poslúžiť údaje z Psychologickej výchovnej kliniky v Bratislave, kde v roku 1961 bolo vyšetrených 674 detí s poruchami učenia a správania. Tieto deti boli odoslané na kliniku v 40 % školou, v 21,5 % zdravotníckymi zložkami, v 18 % priamo rodičmi, zväčša na návod školy, v 15 % sociálnoprávnymi zložkami a v 5,5 % verejnou bezpečnosťou, súdom a inými zložkami. Z týchto údajov vyplýva, že práca kliniky slúžila v hlavnej miere potrebám školy. Išlo tu najmä o poruchy intelektových funkcií, neurotické príznaky, poruchy sociálnej adaptácie, poruchy emocionality, charakterové poruchy a pod.

Hlavnou úlohou kliniky, celého psychologicko-výchovného poradenstva, však je preventívna činnosť. Úspešná prevencia však predpokladá dokonalú znalosť konkrétnych podmienok a príčin i mechanizmu vzniku rôznych porúch. V dôsledku toho neodlučiteľnou zložkou jeho činnosti musí byť prieskumná a výskumná práca, ktorá poskytuje dostatočné podklady pre zavádzanie širších preventívnych opatrení. Ako príklad možno uviesť

topografickú analýzu výskytu delikvencie maloletých v Bratislave. Údaje tejto analýzy ukázali, že časť príčin delikvencie trestne nezodpovedných maloletých väzí v nedostatku ihrísk, klubov a iných priestorov pre mimoškolskú aktivitu mládeže. Donedávna so šírením sa výstavby Bratislavy šírila sa aj výskyt delikvencie do novo-zastavovaných oblastí. Kvalitatívna analýza týchto priestorov poskytla podklady pre už v súčasnosti realizovanú výstavbu ihrísk, kultúrnych a telovýchovných zariadení pre mládež. Podobných príkladov by bolo možno uviesť viacej.

Charakter porúch správania a učenia u detí a mladistvých vyžaduje si však nielen úzky pedagogicko-psychologický prístup k ich výskumu a k riešeniu individuálnych prípadov. Nutne musí tu ísť o široký komplexný prístup k danej problematike. Na základe doterajších našich skúseností, ako aj našej praxe, ukazuje sa tu potreba úzkej spolupráce antropológie, vývinovej neurofyziológie, pediatrie, detskej neurológie a psychiatrie, sociológie, pedagogiky, defektológie s psychológiou. Pokus vykonaný v tomto smere na niektorých pracoviskách psychologicko-výchovnej služby nielen že viedol k všestrannejšiemu posúdeniu problematiky, ale má značný význam pre zblížovanie hľadísk rôznych odborov na výchovné problémy u mládeže a prispieva k bezprostrednejšiemu odovzdávaniu poznatkov komplexného výskumu školy.

Pravda, je samozrejmé, že psychologická výchovná starostlivosť nemôže predstavovať nejakú čisto odbornícku, všetko riešiacu ustanovizeň v rámci školskej vzdelávaco-výchovnej starostlivosti o dieťa. Otázky správnej výchovy našej mládeže sú otázkami celej našej spoločnosti a všetky jej zložky sa musia na nej podieľať. Významný zástoj v tomto smere musia nutne mať širšie aktívy organizované najmä na pôde školy z radov rodičov, učiteľov, verejných pracovníkov, zdravotníkov a pod. Tieto aktívy predstavujú jeden z hlavných činiteľov spoločenskej kontroly výchovy našich detí a ich činnosť v mnohých prípadoch môže prispieť k odstráneniu celého radu tých vonkajších nepriaznivých podmienok, ktoré vedú k vzniku a spôsobujú pretrvávajúce poruchy učenia a správania u mládeže. Zložky psychologicko-výchovnej starostlivosti spolu s výchovnými poradcami z radov učiteľov, ustanovovaných na našich školách v zmysle posledných výnosov Ministerstva školstva a kultúry, mali by tvoriť odbornú základňu práce týchto aktívov a plne využívať ich činnosť k navodzovaniu širokej spoločenskej akcie v prospech narušených detí.

Cieľom našej psychologicko-výchovnej starostlivosti o dieťa a mládež nesmie sa stať úzke odbornícke psychologické pitvanie len vnútornej dynamiky duševného života dieťaťa. Naša psychologická výchovná služba školy musí vo svojej práci vždy vychádzať z hlbokého presvedčenia v mocný vplyv výchovného formatívneho pôsobenia celého spoločenského prostredia na dieťa, v ktorom dominantnú úlohu hrá škola a psychologickú zložku svojej práce musí vždy chápať len ako službu, ako nástroj na čo najúspešnejšie dosahovanie spoločenských výchovných cieľov a nie ako nejakú samoučelnú len individuálnu slúžiacu činnosť.

Psychologická výchovná starostlivosť vyplynula u nás zo spoločenských potrieb a formuje sa ako odborná psychologicko-výchovná služba rodine a škole. Od úrovne riešenia jej hlavných úloh bude určite závisieť aj časť úspechov pri výchove našej mládeže. Výchovný proces si dnes vyžaduje oveľa hlbší, vedeckejší prístup k jednotlivým otázkam z pozícií rôznych

vedných odborov. Ak pedagogická psychológia bude vedieť tomuto cieľu napomôcť, a prvé výsledky jej práce o tom jednoznačne svedčia, potom bude plniť úlohy, ktoré jej ukladá naša spoločnosť.

Мирослав Ваžаны

Некоторые вопросы психологического обслуживания школы

В своей статье автор показывает, что в жизни молодежи мы встречаемся с целым рядом нарушений поведения и учения, которые затрудняют процесс воспитания. Такими являются, например, нарушения эмоционального развития, нарушения социальной адаптации, двигательные нарушения и др. Они возникают по трем причинам: часть из них является следствием недостаточного количества и недостаточного материального и кадрового обеспечения некоторых воспитательных учреждений (главным образом внешкольных), часть обусловлена биологическими причинами (легкая энцефалопатия), большая же часть возникает по социальным причинам (расстроенные семьи, неправильное воспитание, отрицательные примеры взрослых и т. п.).

Устранение и предупреждение таких явлений входит в задачи заботы о детях и молодежи, состоящей из трех звеньев: здравоохранительного, социального и воспитательного. Было обнаружено, что у небольшой части молодежи существуют такие нарушения поведения и учения, устранить и предупредить которые не в силах ни одно из вышеуказанных звеньев. Таким нарушениям можно дать общее определение — зафиксированные неправильные реакции. Врач не может преодолеть их, так как они не носят характера соматических заболеваний, и медицинская терапия не возвращает их полностью к норме. Работники социального попечения почти не встречаются с ними, так как такие нарушения поведения не перерастают в большинстве случаев в правонарушения, требующие решения суда, или же зачисления в специальные учреждения. Работники в области воспитания также не в состоянии преодолеть такие нарушения, так как у них нет возможности раскрыть этиологию их возникновения и характера. Они вынуждены ограничиваться лишь феноменологией нарушений, т. е. их внешним проявлением, в то время, как для их устранения необходимо выявление их генезиса.

Сама практика показала, что деятельность заботы о детях и молодежи необходимо дополнить еще одним звеном — педагогическо-психологическим. Это, однако, не значит, что педагогика будет здесь подчинена психологии, такое звено необходимо понимать, как непосредственное психологическое обслуживание школы. Нельзя также допустить переоценку значения психологии в отношении других непедагогических научных дисциплин. Нарушения в поведении и учении — это явления комплексного характера, и, поэтому их устранение, предупреждение и исследование требует комплексного подхода (антропология, педиатрия, детская неврология и психиатрия, социология, педагогика, психология). Однако, нельзя также согласиться с попытками сделать из воспитательно-психологической консультационной деятельности узко специализированное дело. Вопросы правильного воспитания молодежи — это жизненные вопросы всего общества, поэтому, в процессе воспитания должны принимать активное участие все его звенья. Успешная воспитательно-психологическая консультационная деятельность не обойдется без поддержки со стороны широких активов из рядов учителей, родителей, общественных работников, медицинских работников и др., деятельность которых необходимо рассматривать, как один из факторов общественного контроля процесса воспитания наших детей.

Miroslav Bažány

Some Problems of Psychological Service for School

The author gives a survey of most common disorders of learning and conduct of children and youth which usually lead to serious educational difficulties. These disorders concern especially the senso-motor development of children, their emotional development, social adaptation and the development of child's personality.

The causes of these disorders lay partly in some narrowminded social economical

measures disregarding their impact upon education of young people, partly in somatic disturbances (damages to central nervous system) and mainly in disturbances of social surroundings of the child (disturbed families, inadequate behaviour of teaching and educational staff etc.).

In spite of there being a large and well organized medical, social welfare and educational service for our children this service, however, did not encompass the above mentioned cases of disorders. From the side of medical and social welfare workers these cases have been mainly considered just as educational problems and handed over to the teacher who very often is unable to find proper approach and measures how to deal with the actual disorder. The teachers namely approached the problem of the child only from a phenomenological aspect disregarding the causal etiology of its disorder.

This lack of adequate analysis of different children disorders which can be in large part considered as faulty learned reactions led to the formation of a special psychopedagogical service within the framework of our educational system. The main aim of this service is to help towards a correct development of the whole child's personality in line with the ethical values of our society, to prevent the incidence of possible disorders and to give professional psychological advice as far as diagnosis of the disorder and reeducational measures are concerned. These activities cannot however be limited just to psychology which has to cooperate closely with anthropology, neurophysiology, pediatrics, child neurology and psychiatry, defectology, sociology and pedagogics. Only a complex approach to the given problems in research as well as in actual practice can guarantee a success.

The psychopedagogical service should really be a service to schools and other educational institutions and should never interfere with the pedagogical process which lays in the hands of the teacher. Its activity should always aim at initiating a large social action in favour of the child, that is, close cooperation with layman committees formed in the schools and elsewhere. Finally the actual work of the psychologist should not be led from narrow professional aspects; he must always bear in mind his social responsibility for the future development of the treated child.